

Fıkah

Abdullah KAHRAMAN*

TATİL Mİ?

“Ahlâkın değişmeyen değerleri vardır, bunlar bütün zaman ve mekânlarda geçerlidir: Doğruluk, saygı, iyilik vb. O hâlde, ahlâk eğitimi bir anlamda değerler eğitimidir.”

“Ahlâkdışı davranışların çoğalmasındaki diğer bir neden de aşırı özgürlük anlayışı ve sorumluluk bilincinin yetersiz olmasıdır. Özgürlük anlayışı, sorumlulukla doğrudan ilişkilidir. Bu ilişki, bireylerin yetiştirilmesinde dikkate alınması gereken oldukça önemli bir husustur.”

Zine bir yaz ayı geldi. Herkes-te tatlı bir telaş seziliyor. Sorular daha çok “Bu sene nereye tatile gidiyorsun veya tatilini nerede geçireceksin?” şeklinde olma-ya başladı. Ara sıra, “Bu sene tatilde ne yapacaksın?” şeklinde sorular olsa da, sorular daha çok tatilin nerede geçire-leceğine dairdir. Tatil yapmak herkesin hakkıdır. Buna itiraz edilmez. Çünkü bu insanî bir ihtiyaçtır ve esasen dinimi-zin mubah olarak kabul etti-ği hükümler içerisindedir. Fıkıh diliyle söylersek; tatilin bizzat kendisi sevap veya gü-nah olmaz. Ona olumsuz veya olumlu bir sıfat verecek olan, niyetlerimiz ve tatilde yaptığımız eylemlerimizdir. Bu nok-tada dikkat edilmesi gereken temel nokta şudur: Adına ister tatil, ister seyahat isterse istirahat diyelim dinlenmek için ayırdığımız vaktin içini

Müslüman zihniyeti-ne ve sorumluluğuna uygun olarak doldu-rabiliyor muyuz, dol-duramıyor muyuz? Veya böyle bir der-dimiz ve düşüncemiz var mı, yok mu?

Müslüman, so-rumlu ve sorumlulu-ğunun bilincinde olan insandır. Kur’ân’da çokça geçen “müttakî” kelimesine bu anlamı veren müfessirlerimiz vardır. Çünkü o, dağların, yer ve göğün yüklenmekten kaçındığı em- neti yüklenen, “mukaddes yüke hamal” bir kimsedir. Müslü-manın sorumluluk sınırı haya-tın her alanını kapsamaktadır. Müslümanlar olarak bize veri-len her nimetten sorumluyuz. Ömürden, vakitten, nakitten, sıhhatten sorumlu olmayan Müslüman düşünülebilir mi? Peygamberimiz bunların bize

bir gün hesabının sorulacağını bildirmemiş mi? Aynı zamanda insanların çoğunun bu nimetle-rin farkında olamayacaklarını da biz ondan öğrenmedik mi? “İki nimet vardır ki insanla-rın çoğu onlarda aldanmışlar-dır, bunlar sağlık ve boş vakit-tir.” buyuran Allah Rasulü’nün bu hikmet, irşat ve ikaz dolu sözlerini gereği gibi değerlen-direnlerimizin sayısı gerçekten merak konusudur. Boş vakit ne demek? Vakti boşa harcamak

demek. Peki, vakti boşa harcamak suyu boşa harcamak gibi bir şey, hatta ondan daha büyük bir israf değil mi? Zira suyu bulabiliriz ama vakti aslâ! Bize örnek olan Allah Rasulü'nün hayatında böyle bir boşluk var mı? Allah'ın insanlığa en büyük nimeti olan İslâm'ı kalemleriyle, gönülleriyle, nefesleriyle bize taşıyan âlimlerimizin hayatında böyle bir boşluk görüyor muyuz? Hiç böyle bir boşluk olsaydı en büyük imam, İmâm-ı Âzam Ebû Hanife, "En büyük musibet vakti boşa harcamaktır." der miydi? Şayet vakti boşlamak caiz olsaydı, bu âlimler kısacık ömürlerine bu kadar büyük eserler sığdırabilirler miydi?

Daha iyi işler yapmak için dinlenmekle vakti boşa harcamayı birbirine karıştırmak gerekir. Dinimizin bize yakıştırmadığı vakti boşlamaktır. Dinlenmek, istirahat etmek her şeyden önce vücudumuzun bizim üzerimizdeki haklarından biridir. Aynı zamanda vücudu dinlendirmek bizzat Peygamberimizin tavsiyesidir. Bizim kültürümüzde istirahat, Kur'ân'ımızda seyahat vardır ve teşvik edilmiştir. Bu seyahatin temel hedefi kâinâta ibret nazarıyla bakmak, Allah'ın yarattığı şeyler hakkında tefekkür etmek, iyi ve kötü akıbetlilerin durumunu hatırlamak, böylece Allah'ın güç ve kudretine olan imanının nurunu artırmaktır. Şu âyetlere bir daha bakalım:

"Sizden önce nice hayat tarzları gelip geçti. Öyleyse,

*yeryüzünde dolaşın ve hakikati yalanlayanların sonunun ne olduğunu görün."*²

*"De ki: Yeryüzünde dolaşın, sonra (peygamberleri) yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın!"*³

*"Biz her millete bir peygamber gönderdik. O da 'Allah'a ibadet edin, tâğuttan uzak durun!' dedi. Sonra o (milletler) den bir kısmına Allah hidâyet nasib etti, bir kısmı hakkında da sapacaklarına dair hüküm kesinleşti. İşte gezin dolaşın dünyayı da peygamberleri yalancı sayanların akıbetlerinin ne olduğunu görün!"*⁴

*"De ki: "Hele bir yeryüzünde gezin de, günahkârların sonu nice oldu, bir bakın!"*⁵

*"De ki: "Yeryüzünü dolaşın ve Allah'ın (insanı) nasıl (hari-kulade bir şekilde) yoktan var ettiğini görün! Allah işte bu şekilde ikinci hayatınızı da var edecektir; çünkü Allah her şeye kâdirdir!"*⁶

"De ki: "Yeryüzünü dolaşın ve (sizden) önce yaşamış olan (günahkâr)ların sonlarının ne olduğunu görün: onların çoğu Allah'tan başka varlıklara veya güçlere ilâhî sıfatlar yakıştırmışlardı."

Bizim kültürümüzde içi boş, sırf vakit geçirmek veya bize bir fırsat olarak verilmiş vakti boş ve hiçbir değer yüklemekten geçirmek anlamında bir tatil yoktur. Daha doğrusu böyle

bir boşluk zihniyeti yoktur. Aksine vakit fırsatını ganimet bilip en iyi şekilde değerlendirmek vardır. Çünkü Müslümanın her hali ya ibadettir, ya ibadete hazırlıktır. Ya şükürdür, ya zikir dir ya da fikirdir veya bunlara hazırlıktır. Bir başka deyişle namazımız, orucumuz, haccımız, kurbanımız Allah için olduğu gibi, seyahatimiz de Allah için olmalıdır. Yolculuğa çıkanlarımızı uğurlarken "İnşallah sâlimen ve gânimen gelersin." deriz. Bunun anlamı nedir? Gânim olarak geri dönmek seyahatten madden ve mânen kazançlı çıkarak, gittiğine ve gideceğine pişman olmadan dönmektir. Amel-i sâlih adına, din ve dünyamıza yararı dokunacak bir takım güzel işler yaparak dönmektir.

Biz başkalarının bize bellettiği anlamda tatil yapamayız. Bir kere "tatil" kelime olarak olumlu bir anlam içermemektedir. İşlevsiz, geçersiz ve fonksiyonsuz kılmak gibi anlamlara gelen bu kelimenin bizim olumlu anlamlar taşıyan seyahatimizin yerine neden kullanıldığını, dilimize neden sokulduğunu bilmiyorum. Hem "seyahat" hem "ta'til" Arapça kelimelerdir. Ancak birincisi olumlu ikincisi olumsuz anlam içerir. Nasıl olmuşsa bize bu kelimenin olumsuzunu öğretilmiş. Tatil, boşa çıkmak/çıkarmak, işlevsiz kalmak/kılmak anlamına gelince, sanki bu bizim zihnimizi örmüş, seyahatimizin olmazsa olmaz şartı haline getirilmiş. Bunun için de biz tatil deyince hep çalışmamayı, boş durmayı

“Biz başkalarının bize bellettiği anlamda tatil yapamayız. Bir kere “tatil” kelime olarak olumlu bir anlam içermemektedir.”

ve kabiliyetlerimizi kullanmamayı anlar hale gelmişiz. Bizim tatil ve seyahatlerimiz de hep ulvî gayeler için olur ve olmalıdır. Mesela, sıla-i rahim, bildiği doğruları başkalarıyla ve farklı kimselerle paylaşmak, yeni tecrübeler edinmek, farklı şeyler öğrenmek, çok amaçlı gözlem yapmak, yeryüzü parçasının farklı alanlarında da ibadet ederek şahitlerimizin sayısını artırmak, tanımadığımız ve hiçbir çıkarımızın bulunmadığı insanlara sırf Allah için iyilikte ve yardımda bulunmak tatili vakit israfından ayıran bazı iyi niyet unsurları olabilir.

Hız. Ömer ne güzel söylemiş: “Bu gün Allah için ne yaptın?” Bu soruyu her gün, tatilde de seyahatte de kendimize sorabilmeliyiz. Sadece sormakla kalmayıp buna uygun cevap veya cevaplarımız da olmalı. Bu soruyu sorabilmek sorum-

lu bir zihniyete sahip olmanın en önemli göstergelerindendir. Aynı zamanda bu soru, gelişmiş, güzel, başıboş, gayesiz ve rastgele yaşamaya engeldir.

Bizler tatille yani istirahat ve seyahatle vakit israfını asla yan yana koyamayız. Tatilimizin vakti boşa harcamak şeklinde geçmesine gönlümüz razı olamaz ve olmamalıdır. Çünkü vakit bizim için nakitten bile önemlidir ve bize çok lazımdır. Müslümanlar olarak insanlık için yapmamız gerekenin kaçta kaçını yapabildik ki? İyi taraflarımızdan, başarılarımızdan kaç kişiyi yararlandırdık? Kaç iyi insana bakarak kötülüklerimizden vazgeçtik? Bize verilen kabiliyetlerin ne kadarını insanlık yararına kullandık? Hani bizim sevgili Peygamberimiz: “Sizin en hayırlınız insanlara en fazla yararı dokunandır.”⁸ buyuruyordu. Onun

için seyahatlerimizi, tatille vakit israfını birbirine karıştırmadan, tatili başka güzelliklere fırsat bilerek ve istirahat ile vakit israfı arasında olması gereken dengeyi kurarak yapmaya çalışmalıyız.

Hikmeti içselleştirmiş olan büyükler ne güzel söylemiş:

Tatili tahsil olanın tahsili tatil olur

Tahsili tatil olanın tatili tahsil olur.

Dipnot

* Prof. Dr.

- 1 Buhârî, Kitâbü'r-Rikâk I; Ahmed b. Hanbel, I. 344.
- 2 3/Âl-i İmrân, 137
- 3 6/En'âm, 11
- 4 16/Nahl, 36
- 5 27/Neml, 69
- 6 29/Ankebût, 20
- 7 30/Rûm, 42
- 8 Beyhakî, Şuabü'l-İmân, VI. 117; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, VI. 58.